

Ils deputads talians fan quitads per lur lingua

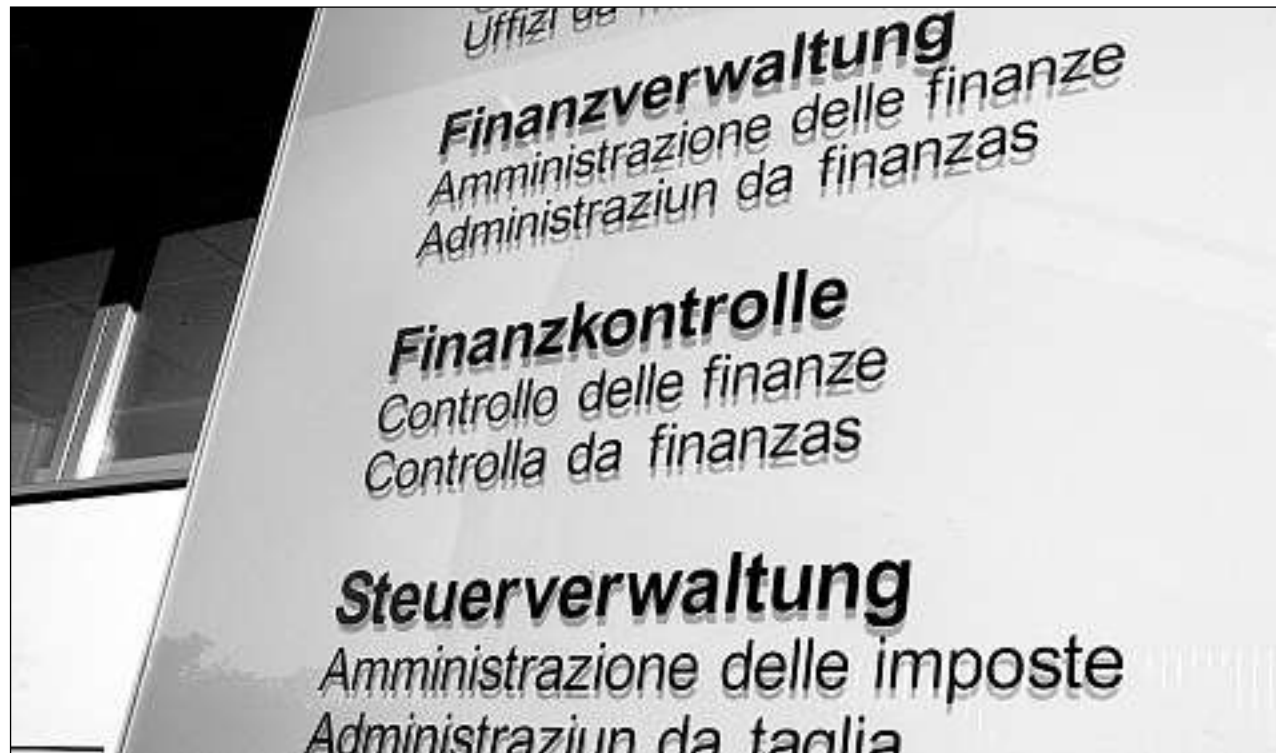
La regenza respunda a la dumonda parlamentara da deputà Cristiano Pedrini (pbd Roveredo)

■ (mc) **Ils deputads talians en il cussegl grond crititgeschan la pratica da linguas en l'administraziun chantunala. Surtut en instituziuns ch'il chantun sustegna u controllescha, sco per exempel la Banca chantunala, la Viafier retica, Grischun Vacanze, na cuntena l'applicaziun dal talian betg. La regenza na vesa nagin basegn d'agir sin plan legislativ.** En sia dumonda parlamentara accentuescha deputà *Cristiano Pedrini* (pbd Roveredo) che la constituziun dal chantun Grischun dessigneschia il tudestg, il rumantsch ed il talian sco linguas uffizialas equivalentas dal chantun. La lescha e l'ordinaziun da linguas reglian plinavant en moda clera e concreta l'applicaziun da las linguas en l'administraziun chantunala en la communicaziun cun las instituziuns e cun la populaziun.

Ina verificaziun da las modalitads d'informaziun e da communicaziun da l'administraziun chantunala che saja vegnida fatga suenter numerusas indicaziuns da burgaisas e burgais sco era da schurnalistas e schurnalists da las medias localas da lingua taliana mussia dentant ina situaziun differenziada, scriva Pedrini che vegn era sustegnì da sias collegas e ses collegas da la «deputazione del Grigioni Italiano». En il rom da questa verificaziun hajan ins examinà cunzunt las paginas d'internet, l'utilisaziun e spediziun da communicaziuns a las medias, la diffusiuin d'infurmaziuns e da novitads tras newsletters e/u tras l'internet u tras il telefonin.

In maletg cuntradiutori

Dad ina vart hajan ins bain pudì constatar ina applicaziun consequenta e conscienziusa da las disposiziuns tar numerus uffizis e post da servetsch dal chantun, da l'autra vart er mancanzas gravantas. «Intgins cas han pia in grond basegn da vegnir meglierads sco er in

La regenza sa stenta per ina applicaziun consequenta da la trilinguitad en l'administraziun chantunala.

FOTO J. MENOLFI

grond basegn d'agir», constatescha Cristiano Pedrini.

Pauc legrevla, dentant impurtanta, saja la constataziun che bieras instituziuns che n'èn betg suttamessas directamain a l'administraziun chantunala, ma che vegnan controlladas finanzialmain en dimensiun relevanta u politicamain dals organs chantunals, n'applitgeschan bestg en moda cuntentaivla las disposiziuns legalas concernent l'adiever da las linguas. «I sa tracta principalmain da la Banca Chantunala Grischuna, da la Viafier retica, da Grischun Vacanze e da differents auters instituts da fretg public sco per exempel il Center da furmaziun e sanadad ed ils fatgs socials a Cuira» concretisescha Pedrini sia critica.

«Cun lur intervenziun veglian ils signataris render attent la regenza a la pro-

blematica e cuntanscher ina applicaziun raschunaivla d'infurmaziuns plurilinguas tar l'administraziun chantunala, dentant era tar ils instituts da dretg public ch'èn colliads stretgamain cun ils organs chantunals», scriva Pedrini. Quai duai vegnir fatg sut l'aspect dal respect e da la protecciun da las minoritads linguisticas.

«Tudestg, rumantsch e talian sco linguas uffizialas equivalentas»

En sia risposta menziuna la regenza che tenor la constituziun chantunala sajan «tudestg, rumantsch e talian linguas chantunals ed uffizialas equivalentas dal chantun Grischun. En la lescha da linguas ed en l'ordinaziun respectiva vegn concretisà pli detagliadamain quest princip areguard il diever chantunal da las

linguas uffizialas per exempel per la communicaziun tranter il chantun e la populaziun. Uschia possia mintga persuna sa drizzar a las autoritads chantunals en ina lingua uffiziala da sia tscherna e quella è obligada da responder en la medema lingua uffiziala, scriva la regenza. Plinavant vegn fixà detagliadamain tge publicaziuns uffizialas che ston vegnir publicadas en trais linguas e tge documents che vegnan per regla translats. Da la lingua taliana sto vegnir tegnì quint adequatamain ed en moda cunvenienta, il medem vala era per il rumantsch. «Il princip d'equivalenza na signifitga dentant betg in'egualitad generala, oravant tut betg in'obligaziun generala da translatar tut las publicaziuns uffizialas resp. publicaziuns sustegnidas dal chantun», precischescha la regenza.

Applicaziun dal talian en ils instituts autonoms

Da princip possian la lescha da linguas e l'ordinaziun correspondent er vegnir applitgadas per ils instituts chantunals da dretg public autonoms. Tar questas instituziuns stoppia en mintga cas era vegnir resguardada – areguard la dumonda dal diever da las linguas – l'incumbensa specifica respectiva, scriva la regenza. Il diever concret da las linguas en las instituziuns numnadas mussa in maletg dètg differenzià.

Nagin basegn d'agir sin plan legislativ

Resguardond che la lescha da linguas è en vigur pir dapi trais onns possian ins discurre d'in «stadi da realisaziun satisfatschant», scriva la regenza. Optimaziuns e meglieraziuns vegnian adina puspe pridas en mira e la purschida d'infurmaziuns trilingas vegnia engrondida cuntinadamain nua che quai saja objecticamain raschunaivel. Las reglas giuridicas per il diever da las linguas sajan cleras. Ils departaments ed ils posts da servetsch sa sprovian da duvrar consequentamain il talian ed il rumantsch en il contact cun burgaisas e burgais sco er cun instituziuns. Tenor l'avis da la regenza na dovria i perquai per il mument betg mesiras spezialas. Era la retschertga fatga cun ils instituts autonoms e cun ulteriuras instituziuns che stattan en ina stretga relaziun cun il chantun haja mussà che era quels sajan absolutamain sensibilisads per il diever da las linguas minoritaras e ch'els sa sprovian da mantegnair resp. er engrondir la purschida. «La regenza beneventa expressivamain questas stentas, ella respecta dentant er la posiziun autonoma da questas instituziuns», punctuescha la regenza concludend. Sin basa da questas explicaziuns na vesa la regenza nagin basegn d'agir sin plan legislativ.